

Βιβλιογραφία για το Νεοελληνικό Θέατρο κατά τον 20ό αιώνα

Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό, στον τόμο για το Θέατρο, τον Κινηματογράφο, τη Μουσική και τον Χορό, ο όρος «Νεοελληνικό Θέατρο» καλύπτει την θεατρική παραγωγή από την Άλωση της Κωνσταντινούπολης μέχρι και τις μέρες μας. Στην παρούσα βιβλιογραφία, αναφέρεται αναλυτικά μια επιλογή βιβλίων που καλύπτουν την περίοδο από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα. Η βιβλιογραφία είναι ενδεικτική. Ο αναγνώστης μπορεί να εντοπίσει πολύ περισσότερα βιβλία στον ηλεκτρονικό κατάλογο της Βιβλιοθήκης.

Η δομή της βιβλιογραφίας χωρίζεται σε 2 κατηγορίες:

A) Βιβλία Αναφοράς (περιλαμβάνει βιβλία με γενικές πληροφορίες για το θέατρο τα οποία μπορεί να βρει ο επισκέπτης στη Βιβλιοθήκη στο Αναγνώστηριο Β και στο τμήμα των καταλόγων) και B) Μελέτες και αναλύσεις (περιλαμβάνει εξειδικευμένες θεατρολογικές μελέτες, διαθέσιμες στον αναγνώστη κατόπιν σχετικής αίτησης).

A) Βιβλία Αναφοράς

1. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, 1770-2000* (επιμ.Β. Παναγιωτόπουλος), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2003.

Σε κάθε τόμο περιλαμβάνει στοιχεία για την πολιτική αλλά και για την πολιτιστική ανάπτυξη της Ελλάδας από τη στιγμή της δημιουργίας του Νέου Ελληνικού Κράτους. Τα κεφάλαια για το θέατρο αποτελούν σημαντική πηγή πληροφοριών για τον αναγνώστη που θέλει να ερευνήσει την ιστορία του Ν.Θ. Τα περισσότερα κείμενα ανήκουν στον διακεκριμένο θεατρολόγο και καθηγητή θεατρολογίας Δ. Σπάθη.

2. **Κανάκης, Β.** *Εθνικό θέατρο: εξήντα χρόνια σκηνή και παρασκήνιο*, Αθήνα: Κάκτος, 1999.

Η ιστορία της ίδρυσης του Εθνικού Θεάτρου από την πρώτη παράσταση, στις 19 Μαρτίου 1932 μέχρι και το 1993. Η εξιστόρηση συνοδεύεται από φωτογραφίες ντοκουμέντα της εποχής παρουσιάζοντας έτσι μια ολοκληρωμένη εικόνα της ίδρυσης και εξέλιξης του Εθνικού Θεάτρου ως οικοδομήματος αλλά και ως θεσμού.

3. **Κοντογεώργη, Α.** *Η σκηνογραφία του ελληνικού θεάτρου: 1930-1960*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 1997.

Η δεκαετία του '30 σηματοδοτήθηκε με την έναρξη λειτουργίας του Εθνικού Θεάτρου. Η σκηνογραφία στην Ελλάδα αρχίζει να διαφαίνεται εκείνη την περίοδο με αποκορύφωση την δεκαετία του '60 όπου έχει καθιερωθεί πλέον ως αυτόνομο επάγγελμα. Στόχος της συγγραφέως είναι η μελέτη του σκηνογραφικού έργου των καλλιτεχνών σε σχέση με την εν γένει καλλιτεχνική τους παραγωγή. Στην πορεία όμως διαπιστώθηκε ότι εκτός από τους σκηνογράφους της γενιάς του '30 υπήρχαν και οι επαγγελματίες σκηνογράφοι των οποίων το έργο ήταν εξίσου σημαντικό. Έτσι λοιπόν η μελέτη επεκτάθηκε και στους επαγγελματίες σκηνογράφους. Στη Βιβλιοθήκη είναι διαθέσιμη και η νεότερη έκδοση του 2000.

4. **Μαυρομούστακος, Πλ.** *Το θέατρο στην Ελλάδα 1940-2000: μια επισκόπηση*, Αθήνα: Καστανιώτης, 2005.

Συνοπτική επισκόπηση της ιστορίας του θεάτρου κατά την μεταπολεμική περίοδο μέχρι και τις μέρες μας.

5. *Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό, τόμος:28 (Θέατρο, Κινηματογράφος, Μουσική, Χορός)* Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1990.

Τόμος που περιλαμβάνει γενικές πληροφορίες για τις τέχνες. Στο λήμμα για το Νεοελληνικό Θέατρο, ο αναγνώστης μπορεί να αντλήσει σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία του Ν.Θ. από την εποχή της Κρητικής Αναγέννησης μέχρι και τον 20ό αιώνα.

6. **Puchner, W.** *Ελληνική θεατρολογία: δώδεκα μελετήματα*, Αθήνα: Εταιρεία Θεάτρου Κρήτης, 1988.

Μέσα από 12 κεφάλαια ο ιστορικός του θεάτρου W.Puchner, αγγίζει σημαντικά ζητήματα που αφορούν την πορεία του Ν.Θ. όπως π.χ. η επιρροή της παράδοσης, η αρχαία τραγωδία και ο караγκιόζης στο Ν.Θ.

7. **Puchner, W.** *Ιστορικά Νεοελληνικού Θεάτρου: έξι μελετήματα*, Αθήνα: Παίριδης, 1984.

Έξι μελετήματα θεατρολογικού ενδιαφέροντος έρχονται να συμπληρώσουν τις τότε ελλείψεις στην έρευνα, σπουδή και ενασχόληση με το θέατρο. Ο συγγραφέας, παρουσιάζει μια ολιστική εικόνα της θεματολογίας και του προβληματισμού γύρω από την θεατρολογική έρευνα και επιστήμη. Αν και σχετικά παλιό θεωρείται χρήσιμο βιβλίο για τον σπουδαστή θεατρολογίας αλλά και για οποιονδήποτε θεατρόφιλο θέλει να επεκταθεί στην επιστήμη του θεάτρου.

B) Μελέτες και αναλύσεις

1. *Αθηναϊκή επιθεώρηση/* επιμέλεια Θ. Χατζηπανταζής, Αθήνα: Ερμής, 1977 (3 τ.)

Στον πρώτο τόμο περιλαμβάνεται εκτενής αναφορά στην θέση της Επιθεώρησης στην ιστορία του Ν.Θ.

2. **Γεωργουσόπουλος, Κ.** *Θίασος ποικιλιών*, Αθήνα: Καστανιώτης, 1993.

Συλλογή δημοσιευμάτων από διαφορετικές πηγές που καλύπτουν μια χρονική περίοδο 20 ετών, δηλαδή από 1972-1993. Η επιλογή των κειμένων βασίζεται σε προσωπικά κριτήρια. Στην παρούσα έκδοση ο συγγραφέας έχει συγκεντρώσει όλα τα κείμενα που αφορούν τα πρόσωπα, τους ανθρώπους που ασχολούνται με το θέατρο. Έπεται και 2ος τόμος με επίκεντρο τις θεωρίες, τις ιδέες και τις έννοιες πάνω στις οποίες αναπτύχθηκε το νεοελληνικό θέατρο.

3. **Γεωργουσόπουλος, Κ.** *Κλειδιά και κώδικες θεάτρου*, Αθήνα: Εστία, 1985.

Δίτομο έργο με θεατρικές κριτικές. Ο δεύτερος τόμος αναφέρεται στο Ελληνικό Θέατρο με κριτικές για παραστάσεις ελληνικών έργων που παίχτηκαν από τον Οκτώβριο του 1971 έως και το Δεκέμβριο του 1982 στην Αθήνα και στην υπόλοιπη ελληνική περιφέρεια. Οι κριτικές παρατίθενται κατά χρονολογία δημοσιεύσεως.

4. **Γεωργουσόπουλος, Κ.** *Νήμα της στάθμης*, Αθήνα: Καστανιώτης, 1996.

Συλλογή δοκιμίων με αναφορές σε πρόσωπα και έργα γύρω από την ελληνική θεατρική παραγωγή.

5. **Γλυτζούρης, Αντώνης**, *Η σκηνοθετική τέχνη στην Ελλάδα: η ανάδυση και η εδραίωση της τέχνης του σκηνοθέτη στο νεοελληνικό θέατρο*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, c2001.

Η σκηνοθετική τέχνη, η πορεία της και η εξέλιξη της μέσα από την ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου. Από πότε υπάρχει το επάγγελμα του σκηνοθέτη όπως το γνωρίζουμε σήμερα; Ποιος ασκούσε τα καθήκοντα του σκηνοθέτη στις απαρχές του νεοελληνικού θεάτρου; Ποιος επιρροές δέχτηκε το ελληνικό θέατρο από το ευρωπαϊκό; Είναι ορισμένα από τα ζητήματα που απασχολούν τον συγγραφέα στην παρούσα έκδοση. Στο τέλος του βιβλίου υπάρχει παράρτημα με εργοβιογραφικό ευρετήριο ελλήνων σκηνοθετών.

6. **Γραμματάς, Θ. Α.** *Νεοελληνικό θέατρο & Κοινωνία: η σύγκρουση των νέων με το σύστημα στο ελληνικό θέατρο του 20ού αιώνα*, Αθήνα: Στεφ. Δ. Βασιλόπουλος, c1990.

Το νεοελληνικό θέατρο κατά τον 20ο αιώνα, η σύγκρουση του νέου με το κατεστημένο εξετάζεται εκτενώς στην παρούσα εργασία. Έννοιες όπως Θέατρο ή/και πραγματικότητα, ηθοποιός, κείμενο αφηγηματικό ή δραματουργικό αναλύονται εκτενώς μέσα από το πρίσμα της θέσης του νέου στο κατεστημένο. Στο τέλος του βιβλίου υπάρχουν ευρετήρια με τις περιλήψεις των έργων που αναλύονται.

7. **Γραμματάς, Θ. Α.** *Νεοελληνικό θέατρο: Ιστορία - Δραματουργία: 12 μελετήματα* Αθήνα:

Κουλτούρα, c1987.

Δώδεκα άρθρα με αναλύσεις θεατρολογικού περιεχομένου όσον αφορά την ιστορική εξέλιξη του θεάτρου ως θεσμού. Ορισμένα ζητήματα που απασχολούν τον συγγραφέα αφορούν γλωσσικά

προβλήματα στα θεατρικά κείμενα, ερμηνείες έργων όπως η Τρισευγένη του Κ. Παλαμά, η μαρξιστική σκέψη στο νεοελληνικό θέατρο, ο χρόνος στο πανηγύρι του Δ. Κεχαϊδη κ.α.

8. **Δρομάζος, Στ.** *Νεοελληνικό θέατρο: κριτικές*, Αθήνα: Κέδρος, 1986.

Περιλαμβάνει κριτικές έργων από την εποχή της Κρητικής Αναγέννησης μέχρι και την δεκαετία του '80 σε όλα τα είδη του λόγου εκτός της Επιθεώρησης.

9. *Εθνικό θέατρο: 60 χρόνια, 1932-1992*/ Α. Σολομού, Αθήνα: Κέδρος, 1992.

Λεύκωμα φωτογραφιών από παραστάσεις του Εθνικού Θεάτρου. Στον εισαγωγικό πρόλογο της έκδοσης περιέχονται ιστορικά στοιχεία για την ίδρυση και εξέλιξη του Εθνικού Θεάτρου.

10. *Ζητήματα ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου: μελέτες αφιερωμένες στον Δημήτρη Σπάθη*, επιμ.

Έφη Βαφειάδη, Νικηφόρος Παπανδρέου, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2007.

21 μελέτες «Ζητήματα ιστορίας». όπως αναφέρουν και οι επιμελητές, αναλύονται εκτενώς στην παρούσα έκδοση-αφιέρωμα στον θεατρολόγο Δημήτρη Σπάθη. Το αφιέρωμα ξεκινάει με μια περιγραφή της επιστημονικής του διαδρομής από τον Ν. Παπανδρέου και ολοκληρώνεται με μια πλήρη εργογραφία του.

11. **Θωμαδάκη, Μ.** *Θεατρολογία και αισθητική: προς μια θεωρία της ενεργειακής θεατρικότητας*,

Αθήνα: Σύγχρονη εποχή, 1995.

Στόχος της συγγραφέως, όπως διαφαίνεται και από τον τίτλο, είναι η εξέταση των πολύπλοκων σχέσεων της θεατρολογίας με την αισθητική κάτω από το πρίσμα της ενεργειακής θεατρικότητας. Η ανάλυση χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος εξετάζονται η έννοιες Μυθοπλασία και Μορφοπλασία ενώ στο δεύτερο μέρος αναλύονται οι αισθητικές κατηγορίες στο θέατρο.

12. **Κούν, Κ.** *Κάνουμε θέατρο για την ψυχή μας*, Αθήνα: Καστανιώτης, 1994.

13. **Κούν, Κ.** *Για το θέατρο: κείμενα και συνεντεύξεις*, Αθήνα: Ιθάκη, 1981.

Δυο εκδόσεις με κείμενα και συνεντεύξεις του δημιουργού του «Θεάτρου Τέχνης» Καρόλου Κούν. Και στα δύο βιβλία έχουν αφαιρεθεί οι ερωτήσεις για να μην εμποδίζεται η ροή του λόγου του και συνεπώς να είναι καλύτερα κατανοητός. Στο πρώτο βιβλίο «Για το θέατρο: κείμενα και συνεντεύξεις», περιέχονται όλα τα κείμενα και οι συνεντεύξεις του Κουν κατά τη διάρκεια της πενήντάχρονης και πλέον πορείας του στο μεταπολεμικό νεοελληνικό θέατρο. Στο δεύτερο βιβλίο, παλαιότερη έκδοση, περικλείονται μέσω των κειμένων του, η σκέψη και ο λόγος του, ένα είδος εξομολόγησης για το πάθος της ζωής του, το θέατρο.

14. **Λιγνάδης, Τ.** *Θεατρολογικά*, Αθήνα: Μπούρας, 1990.

Δίτομο έργο με θεατρολογικές μελέτες, αναλύσεις και αναφορές σε πρόσωπα και καταστάσεις που άφησαν το στίγμα τους στην θεατρική σκηνή του νεοελληνικού θεάτρου.

15. **Λυγίζος, Μ.** *Το νεοελληνικό πλάι στο παγκόσμιο θέατρο: δραματολογική ανάλυση και αισθητική τοποθέτηση*, Αθήνα: Δωδώνη, 1980.

Ο βασικός ισχυρισμός του συγγραφέα στην παρούσα μελέτη είναι ότι οι θεατρικοί συγγραφείς και τα έργα τους, δημιουργούν την θεατρική παράδοση ενός τόπου, συνεπώς κατέχουν ισχυρή θέση στην ιστορία του θεάτρου. Στην παρούσα έκδοση αναλύονται οι όροι "δραματοουργία" και "σκηνική τέχνη". Στο τέλος του βιβλίου ο αναγνώστης μπορεί να συμβουλευτεί τα ευρετήρια, αναλυτικό πίνακα περιεχομένων καθώς και ειδικό κεφάλαιο με σημειώσεις.

16. *Νεοελληνικό θέατρο (17ος-20ος αι.) η νεοελληνική δραματολογία: συνέχειες και τομές: Από την κρητική αναγέννηση στο θέατρο του 20ού αιώνα*, Αθήνα: Ε.Ι.Ε., 1997.

Τα κείμενα των διαλέξεων από τις μορφωτικές εκδηλώσεις του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών σχετικά με την ιστορία του Νεοελληνικού Θεάτρου παρουσιάζονται στην παρούσα έκδοση. Στο τέλος κάθε εισήγησης περιλαμβάνεται η διαλογική συζήτηση μεταξύ του ομιλητού και του κοινού. Οι διαλέξεις έλαβαν χώρα στο αμφιθέατρο του Ε.Ι.Ε από 6/2 έως και 12/3/1996.

17. **Νικόπουλος, Ν.** *Κρίσεις για το νεοελληνικό θέατρο*, Αθήνα: Δελφίνι, 1995.

56 κριτικές του Ν. Νικόπουλου παρουσιάζονται στην παρούσα έκδοση. Οι κριτικές αφορούν κυρίως

την μεταπολεμική θεατρική παραγωγή της περιόδου 1978-1987.

18. **Παπανδρέου, Ν.** *Περί θεάτρου*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 1994.

Τα συστατικά ενός θεατρικού έργου, οι κυριότεροι παράγοντες και συντελεστές μιας παράστασης καθώς και η χρησιμότητά της ως προς τους συντελεστές της αλλά και το κοινό της, είναι τα στοιχεία που αναλύονται στην παρούσα έκδοση. Η ανάλυση ολοκληρώνεται με ένα ιστορικό επίμετρο ως προς την ιστορία του θεάτρου σε παγκόσμιο επίπεδο.

19. **Σιδέρης, Γ.** *Ιστορία του Νέου Ελληνικού Θεάτρου, 1794-1944*, Αθήνα: Καστανιώτης, 1990.

Η ιστορία του Νεοελληνικού θεάτρου από τον ιστορικό Γ. Σιδέρη.

20. **Φέσσα-Εμμανουήλ, Ε.** *Η αρχιτεκτονική του Νεοελληνικού Θεάτρου: 1720-1940*, Αθήνα: Α. Χριστάκης, 2000.

Το ζήτημα της έρευνας γύρω από την αρχιτεκτονική του νεοελληνικού θεάτρου δεν υπήρξε δημοφιλές στους κόλπους της θεατρολογικής επιστήμης, γεγονός που καθιστά την παρούσα μελέτη, αν όχι μοναδική, σημαντική για την θεματολογία της.

21. **Puchner, W.** *Ανθολογία Νεοελληνικής Δραματουργίας*, Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ., 2006.

Επιλογή και αποσπασματική παρουσίαση δραματικών έργων της περιόδου από την Κρητική Αναγέννηση μέχρι και την Μεταπολίτευση, με εισαγωγική κριτική ανάλυση της θεατρικής πραγματικότητας της εκάστοτε εποχής. Τα παραδείγματα που αναφέρονται κατανέμονται σε τρεις τόμους. Ο πρώτος τόμος καλύπτει την περίοδο από την Κρητική Αναγέννηση ως την Επανάσταση του 1821, ο δεύτερος τόμος (βιβλίο 1 και 2) από την Ελληνική Επανάσταση του 1821 ως την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και ο τρίτος και τελευταίος τόμος, ο οποίος βρίσκεται υπό έκδοση, από την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 μέχρι και την Μεταπολίτευση.

22. **Puchner, W.** *Ο Παλαμάς και το θέατρο*, Αθήνα: Καστανιώτης, 1995.

Ο συγγραφέας επιχειρεί να παρουσιάσει την σχέση του Παλαμά με τον θέατρο, το έργο «Τρισεύγενη» και τις αρνητικές κριτικές που δέχτηκε, τους αγώνες του ποιητή για ποιοτικό και ποιητικό δράμα στη σκηνή της εποχής.

23. **Puchner, W.** *Πορείες και σταθμοί: δέκα θεατρολογικά μελετήματα*, Αθήνα: Αιγόκερως, 2005.

Το ταξίδι του νεοελληνικού θεάτρου διαφαίνεται μέσα από τα δέκα κεφάλαια του παρόντος βιβλίου. Ολόκληρη η πορεία της ελληνικής σκηνής από τον Χορτάτση μέχρι και τον Καμπανέλλη αναλύεται εκτενώς μέσα από τις ξεχωριστές ενότητες-κεφάλαια αυτής της μελέτης. Επίκεντρο της έρευνας είναι τα δραματικά κείμενα.

24. **Puchner, W.** *Η πρόσληψη της Γαλλικής Δραματουργίας στο Νεοελληνικό θέατρο (17ος-20ός αι): μια πρώτη σφαιρική προσέγγιση*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να παρουσιάσει συνοπτικά τις γαλλικές επιδράσεις στο νεοελληνικό θέατρο. Μελετώντας τα δεδομένα παρατηρεί κανείς ότι ως ένα σημείο οι γαλλικές επιδράσεις συνυπάρχουν με τις ιταλικές, κυρίως κατά τον 17ο αιώνα, ύστερα επικρατούν οι γαλλικές και κατά τον 18ο και 19ο αιώνα βαδίζουν παράλληλα.

Μαρίνα Νικολακοπούλου

Μάιος 2008